

Benkő Gyöngyi

Az építési munkák során a védelem biztosítása, múemlékvédelem

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:
Építőipari közös feladatok I.

A követelménymodul száma: 0459-06 A tartomelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-015-30

MUNKANYAG

AZ ÉPÍTÉSI MUNKÁK SORÁN A VÉDETTSÉG BIZTOSÍTÁSA, MŰEMLÉKVÉDELEM

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Napjaink egyik legfontosabb kérdése a környezetvédelem, a környezet értékeinek védelme, megőrzése. Környezetvédelmen természetesen nem csupán az élő természetnek illetve a környezet elemeinek: a levegőnek, a talajnak, a víznek a védelmét értjük, hanem sokkal tágabb értelemben gondolkodunk, kulturális értékeinket, az ember által épített környezetet is védenünk kell. Fontos, hogy megismerjük, értékeljük és megőrizzük a jövő generációk számára.

Építési munkáink során találkozhatunk olyan feladatokkal, melyek műemlékek felújítását, fenntartását célozzák, vagy műemléki környezetben kell valamilyen új létesítményt létrehozni. Előfordulhat, hogy váratlanul találunk olyan építészeti, kulturális, régészeti értékeket, melyek különleges munkálatokat igényelnek.

Munkánkhoz nem elég ismerni a különböző építési technológiákat, elsősorban az ún. hagyományos építési módokat, építési anyagokat, de ismernünk kell a különböző történeti korok építkezéseit, anyagait, a különböző anyagok egymásra hatását. Mindezeket túl az épített környezet szakszerű védelme jártasságot igényel a történelem, a társadalomtudományok, az építészettörténet, a képző- és iparművészet, a régészet, a néprajz területén. Fontos tudnunk még a hatósági eljárásokat, jogi előírásokat is.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény megfogalmazása szerint:

"építészeti érték: az épített környezet minden olyan tárgyi és szellemi (építészettörténeti, építőművészeti, műszaki-tudományos) építészeti minőséggel rendelkező alkotásokban megjelenő értéke, amelyben a mindenkorai társadalom – ezen belül a helyi közösségek – identitása és alkotóképessége fejeződik ki.

Építészeti örökség: az épített környezet maradandó építészeti értéket is képviselő elemeinek (építmény, épületegyüttes, táj- és kertépítészeti alkotás) összessége – annak minden beépített alkotórészével, tartozékával és berendezésével együtt."

Gondoljuk végig, milyen szempontok vezetnek abban, hogy számunkra egy adott létesítményt építészeti értéknek tartunk. Megítélésünk bizonyos mértékig szubjektív lehet, hiszen esztétikai érzékünk, ismereteink, kulturális igényeink eltérőek lehetnek. Ennek ellenére megfogalmazhatunk olyan kritériumokat, melyek objektívabb értékelést jelentenek. Ilyenek pl. az alábbiak:

- Az épület szépsége, arányai, megjelenése, építészettörténeti stílusjegyei
- Az építés ideje
- Különleges építéstechnológiával készült
- Az építmény, épület egyedi, ritkán előforduló alkotás
- Történelmi, társadalmi, kulturális értékeket hordoz
- Harmonikus épületegyüttest alkot, különleges környezeti értéket képvisel.

A MŰEMLÉK FOGALMA

A védettség jellege

Műemléknek az olyan építészeti értékeket nevezzük, amelyet a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi. LXIV. törvény alapján jogszabállyal védetté nyilvánítottak.

A műemléki védettségnek különböző fajtáit, szintjeit különböztethetjük meg:

- Országos műemléki védelem. A védelemre javasolt épített emlékeket a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal terjeszti fel a kulturális tárca vezetőjének. A védelem a miniszeri rendelet megjelentetésétől érvényes. Az egyedi országos védettség alatt álló épületeknél a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal az örökségvédelmi hatósági jogkör mellett az építésügyi hatóság szerepét is betölti.
- Helyi védelmet a helyi önkormányzatok adhatják ki azon épületeknek, amelyek országosan ugyan kevésbé, helyileg viszont jelentősnek minősíthetők. Ez esetekben az építésügyi hatósági feladatokat a helyi önkormányzatok gyakorolják.

A fentiekén kívül különleges műemléki értéket képviselnek azok az emlékek, melyeket az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyűlésének 1972. évi Párizsban tartott ülésén hozott "világörökség egyezmény" alapján a világörökség részévé nyilvánítottak.

A Világörökségi Listára olyan kiemelkedő jelentőségű értékek kerülhetnek fel, amelyek nemcsak egy ország, hanem az egész emberiség számára jelentősek. Az egyezmény alapján kétfajta értéket különböztethetünk meg:

- Kulturális örökségek,
- Természeti örökségek.

Az első csoportnál a legfontosabb értékelési szempont a történelmi hitelesség kérdése, a természeti örökség esetében pedig a helyszín érintetlensége, sértetlensége.

Magyarország 1985-ben csatlakozott a Világörökség Egyezményhez és törvényerejű rendelet formájában beépítette azt a magyar jogrendbe. Az azóta eltelt időszak alatt az alábbi magyarországi helyszínek kerültek fel a világörökségi listára.

1. ábra. Pesti dunapart látképe, a világörökség része

- Budapest Duna-parti látképe, a Budai Várnegyed, az Andrássy út és történelmi környezete (1987. Kulturális)
- Hollókő ófalu és táji környezete (1987. Kulturális)
- Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjainak Szlovákiával közös területe (1995. Természeti)
- Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és közvetlen természeti környezete (1996. Kulturális)
- Hortobágyi Nemzeti Park – Puszta (1999. Kulturális – kultúrtáj)
- Pécsi ókeresztény sírkamrák (2000. Kulturális)
- Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj Ausztriával közös értékünk (2001. Kulturális – kultúrtáj)
- A tokaji történelmi borvidék (2002. Kulturális – kultúrtáj)

A műemlékek fajtái

Műemlék szó alatt a köznapi értelemben elsősorban a régi építészeti emlékekre, a történelmi korok alkotásaira gondolunk. Valójában a műemlék fogalma sokkal tágabb értelemmű. Ide tartoznak:

- A népi építészeti emlékek, melyek a vidéki életmód, gazdálkodás és kultúra hordozói
- Egy-egy iparág ipartörténeti emlékei, épületei, berendezései
- A közlekedés történetének emlékei pl. hidak, vasútállomások
- Régészeti emlékek pl. hazánk római kori emlékei

- A történeti kertek, melyek történeti, művészeti értékkel bíró zöldfelületek, kertépítészeti alkotások
- Temetők, temetkezési emlékhelyek.

A műemlékvédelem azonban nem csak az egyedi értékekkel foglalkozik, hanem a műemlékek megőrzésében arra törekszik, hogy az értékeket környezetükkel együtt őrizze és mutassa be. Ennek értelmében beszélhetünk:

- Műemléki környezetről, ahol a védetté nyilvánított műemlékekkel közvetlenül határos terület védelmére törekednek
- Műemléki jelentőségű területekről, ahol műemléki védelemben részesül a település jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, építményeinek együttese
- Műemléki védelemben részesülő történeti tájakról, melyek az ember és a természet együttes munkájának eredményeként jöttek létre, kulturális szempontból jelentősek

A MŰEMLÉKVÉDELEM FELADATA

A kulturális örökség védelméről szóló törvény megfogalmazása szerint a műemlékvédelem feladata (28. §):

"a műemléki értékek felkutatása, tudományos kutatása, értékelése és számba vétele, dokumentálása, nyilvántartása, védetté nyilvánítása és a védendő műemléki területek meghatározása,

a műemlékek és környezetük fenntartása, helyreállítása, védelme, valamint eszmei értékükkel összhangban álló hasznosításuk biztosítása,

a műemléki szempontból védett területek fenntartását, fejlesztését és az értékvédelmét szolgáló kezelése összhangjának megteremtése,

tudományos alap kutatások és kutatások, oktatás, ismeretterjesztés."

A fentiekből kitűnik, hogy a műemlékek védelme nem csak a megőrzésüket jelenti, hanem a hasznosítást, bemutatást és nem utolsósorban a tudományos megismerést és az oktatást is. Nem csupán a tárgyi emlékek felkutatásáról, dokumentálásáról, megőrzéséről van szó, hanem a műemlékek társadalmi, történeti értékeinek feltárásáról is.

A műemlékek kutatása

Műemlékek épületekkel kapcsolatban végzendő munkálatokat kutatás és gondos tervezés kell, hogy megelőzze.

A kutatás első lépése az adatgyűjtés. Ez elsősorban a levéltárakban fellelhető írásos vagy rajzi dokumentumok, térképek számbavételét jelenti. Fontos ismerni az épület létrejöttének idejét, az adott kor kulturális, társadalmi, történelmi vonatkozásait, az akkor használt építőanyagokat, technológiákat. E munkában a művészettörténet, építészettörténet, régészet jelentős támpontokat adhat.

A kutatás következő fázisa az adott műemlék felmérése, melynek során az épület méreteit, adatait veszik számba. A diagnosztikai vizsgálatok feladata az épület állagának felmérése: statikai, anyagtani szempontból (különös tekintettel a faanyagokra), épületszerkezetek, falszerkezetek vizsgálata, nedvesség ill. egyéb hatások által okozott károsodások stb. vizsgálata. Kutatják az épület történetét is, az évek során milyen változtatások történtek. Pl. vizsgálják a vakolatok rétegeit, esetleges falfestmények előkerülését.

A műemlékek fenntartása, hasznosítása

A kutatások befejeztével kerülhet sor annak meghatározására, hogy a továbbiakban milyen módon őrizték meg illetve hasznosítsák az épületet. Az ezzel kapcsolatos gyakorlati módszereket foglaljuk össze a következőkben.

- Az épületek, építmények konzerválásának nevezzük az épületemlékek eredeti helyükön való megőrzését, karbantartását. Jellegzetes példái ennek a romok konzerválása. Hazánkban jelentős a római kori emlékek megőrzése, bemutatása pl. Aquincum területén.
- Restaurálás, helyreállítás alatt a sérült vagy átalakított műemlék konzerválása során végzett munkákat értjük, melyek az eredeti állapot visszaállítását, esetleg kiegészítést, egyes részletek pótlását jelentik.
- Visszaállítás (Anastylosis) fogalmán az eredeti ledőlt, szétszóródott maradványoknak, feltételezhetően eredeti helyükre történő visszaállítását értjük. Szép példáját láthatjuk ennek a budai vár gótikus termeiben.
- A rekonstrukció az épület újra-építését jelenti. Igen nagyszabású rekonstrukciós munkákat végeztek pl. Varsó történelmi belvárosában, ahol az épületeket a II. világháborúban szinte teljesen lerombolták.

A műemlékek helyreállításakor nagyon fontos szempont a hitelesség kérdése. Az emlékek anyagában és szerkezetében, megjelenésében hűen kell tükröznie azt a kort, amelyben létrehozták.

A műemlékek hű bemutatásának egyik eszköze lehet a zavaró, értéktelen, az eredetit meghamisító épületrészek bontása. A műemlék egésze nem bontható le. A műemlék részleges bontása akkor lehetséges, ha a műemlék egyes részeinek, illetőleg szerkezeti elemeinek megmentése, a műszaki állagbiztosítás vagy életveszély-elhárítás érdekében történik, illetve ha a műemlék helyreállításával kapcsolatban korábbi és jelentős építési korszak maradványának bemutatását, vagy a műemlék hiteles állapotát eltorzító idegen részek eltávolítását célozza.

A bontások esetén a legkritikusabb probléma annak eldöntése, hogy az egymásra épült épületrészek közül melyek azok, amelyeket leginkább fel kell tární. Fontos, hogy a műemlékek a maguk történetiségében legyenek bemutatathatóak.

A kiegészítés, hozzátétel a műemlékvédelem másik eszköze, azonban ennek minden esetben a műemlék értékének megőrzését, érvényesítését, megértését kell szolgálnia. Kiegészítéseket egyrészt az eredeti szerkezetek megerősítése, a stabilitás biztosítása érdekében tehetünk, másrészt a bemutatás, az értelmezhetőség miatt, építészeti vagy esztétikai okokból. A kiegészítés legcélszerűbb megoldási módszere – ha erre lehetőség van – az anastylosis.

A műemlékvédelem mai törekvései szerint a kulturális értékek megőrzése, ezek bemutatása az elsődleges szempont, fontos kérdés azonban a műemlékek hasznosítása is. Optimális esetben ez az eredeti funkciónak megfelelő lehet, pl. az egyházi épületek, templomok esetében, de sok esetben a hasznosítás funkcióváltással jár.

Alapelvként leszögezhetjük, hogy a műemlékeket a műemléki értékükhöz, jellegükhöz, történelmi jelentőségükhöz méltóan, a védett értékek veszélyeztetését kizáró módon kell használni, illetve hasznosítani.

A műemlék használatához, értékei megőrzéséhez szükséges a szakszerű állagmegóvás, folyamatos karbantartás. A műemlékeket épségben, jellegük megváltoztatása nélkül kell fenntartani.

A fenntartási, jó karban tartási kötelezettség a műemlékek esetében a rendeltetésszerű használatához szükséges műszaki állapot fenntartásán túlmenően kiterjed az azok sajátos értékeit képező építészeti, képző- és iparművészeti, valamint kertépítészeti alkotórészeire és tartozékaira, felszerelési tárgyaira.

A műemlék fenntartásáról, jó karban tartásáról a műemlék tulajdonosa, vagyonkezelője, illetve a tulajdonosi jogok gyakorlója köteles gondoskodni.

A kiemelten jelentős történeti és kulturális értékű, illetve veszélyeztetett helyzetű műemlékek és műemlék-együttesek fokozott védelmét kell biztosítani. Ezek közül a kulturális örökségvédelmi törvény mellékletében egyedileg meghatározott műemlékeket, illetve műemlék-együtteseket kizárólagos állami tulajdonban kell tartani.

Műemlékek helyreállítása

Hazánk történelmének viharos évszázadai következtében értékes műemlékeink egy része romos állapotban maradt ránk. A romok védelme, megőrzése, konzerválása sajátos feladatot jelent, régészek, történészek illetve műemlékvédelmi szakemberek együttes munkáját igényli. A szakmai követelményeknek való megfelelés mellett fontos szempont a romok esztétikus megjelenítése, környezetükkel való harmóniájuk valamint hogy az emlék a nagyközönség számára is érthető legyen.

2. ábra. A helyreállított visegrádi királyi palota részlete

Az összetartozó (egy épülethez tartozó vagy azonos korú) falmaradványokat és a különböző építési időhöz tartozókat egymástól megkülönböztetve kell bemutatni. Ugyancsak gondoskodni kell a konzervált szakaszokon a szükséges kiegészítés és az eredeti falszakasz megkülönböztethetőségéről. E célból az eredeti falazatot a kiegészítéstől a habarcs vastagabb és színezett vonalával szokták elválasztani.

A bemutatott falak kiegészítése vagy az eredeti építőanyagból vagy ahhoz hasonlóbból történhet. A falazásnál azonban követni kell az eredeti falszakasz készítmódját. Fontos, hogy az alkalmazott anyagok, kötőanyagok is alkalmazkodjanak az eredeti anyagokhoz. A tapasztalat azt mutatja, hogy pl. a ma használatos cement eltérő tulajdonságokkal rendelkezik, mint a régen használt kötőanyagok. Alkalmazásukkal megbomlik az épületfizikai egyensúly, ami komoly károsodásokhoz vezet. Különösen fontos ez a falkorona lezárásakor.

Faragott épületelemek, oszlopok stb. kiegészítésekor a hiteles bemutatás érdekében szintén jól megkülönböztethetően eltérő anyagból (pl. az eredeti kőköz hasonló kőzúzalékos betonból) kell elkészíteni.

A romok, romterületek védelmének gyakran alkalmazott megoldás egy védőtető építése. Különösen értékes emlékeknél védőépületet is alkalmazhatnak. Ilyent láthatunk pl. a pécsi ókeresztény kápolnáknál.

3. ábra. A pécsi cella septihora falmaradványai, üveg védőtetővel

Magyarország műemlékeinek legnagyobb hányadát a lakó- és középületek teszik ki. Korukat és építészeti stílusukat tekintve igen változatos a kép. Közös jellemzőjük, hogy ún. "élő műemlékek", azaz ma is használják, többségében az eredeti rendeltetésnek megfelelően.

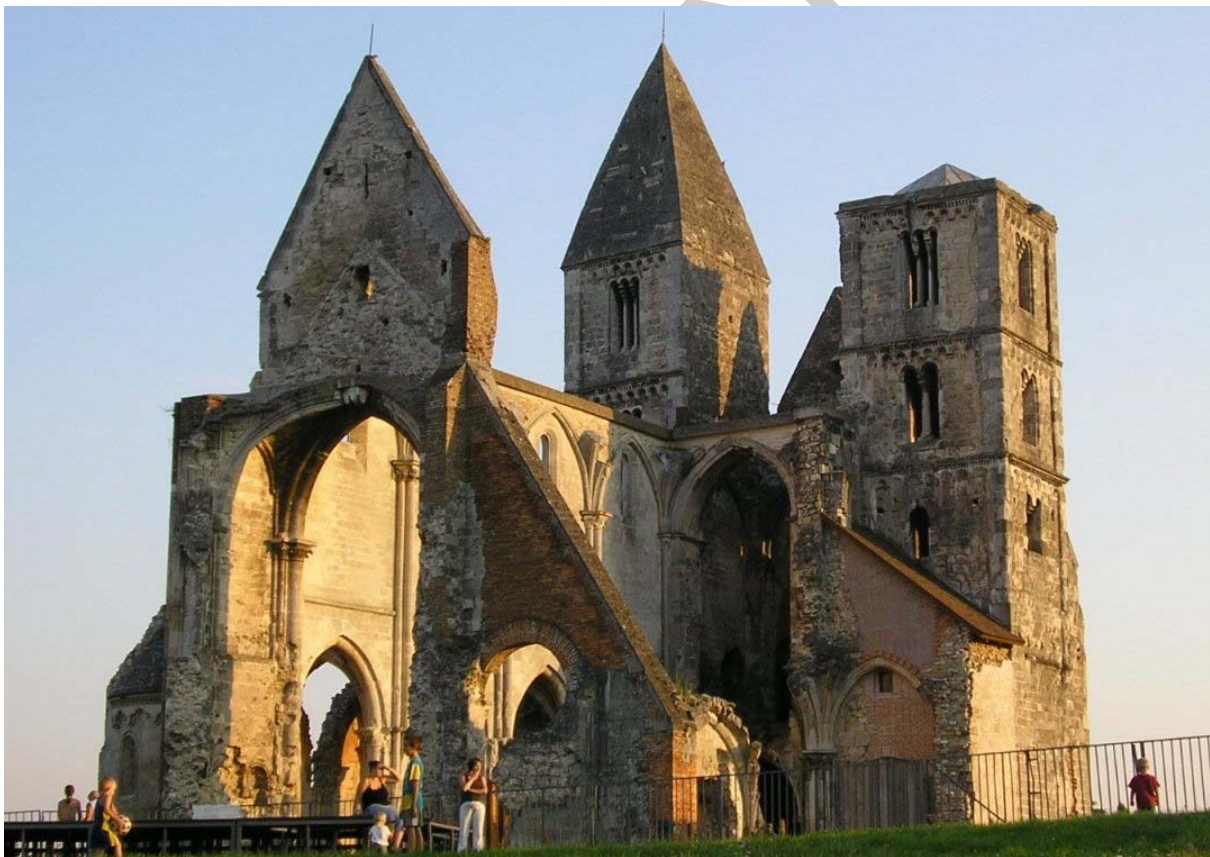
Ezen épülettípusok műemléki gondozásának egyik legfontosabb kérdése, hogy lehetőség szerint megmaradjon az eredeti funkció. Így lehet biztosítani leginkább az épület alaprajzának, szerkezeti rendszerének megőrzését. Funkcióváltáskor is arra kell törekedni, hogy az épület új szerepe ne kívánjon meg nagymértékű változtatásokat.

Korunk igényeinek megfelelő környezet illetve komfortfokozat kialakítása sok esetben szükségessé teszi a bontásokat, kiegészítéseket. Ezeket azonban mindig alá kell rendelni a műemléki értékek megőrzésének. Különösen fontos ezért, hogy az épület helyreállítását körültekintő kutatási munka előzze meg. A kivitelezésnél pedig elsőrendű szempont az épület korának megfelelő építési technológia és anyagok, az anyagok kölcsönhatásainak ismerete.

Fontos megjegyezni, hogy a műemlék lakóépületek többsége magántulajdonban van. A törvény értelmében a műemlékek fenntartása, gondozása a tulajdonos felelőssége. A szakemberek felelőssége azonban itt is jelentkezik: nem csak az általuk végzendő kivitelezési, felújítási munkák során, hanem szerepet kell vállalniuk abban is, hogy a tulajdonosok tudatosan óvják értékeiket, fontosnak tartásuk a rendszeres, megelőző karbantartást.

A műemléki lakó és középületek védelme kapcsán fontos kiemelni, hogy értékeiket nem csak önmagukban hordozzák, hanem megjelenésük meghatározó az utca vagy városkép, illetve az egész település szempontjából is.

A magyarországi egyházi épületek (templomok, kolostorok, kápolnák) nagy része műemléki védettség alatt áll. A történelmi korok során az egyházaknak kiemelkedő szerepe volt. Épületeik műemlékvédelmi szempontból is nagy jelentőséggel bírnak az egyes építészeti korok stílusjegyei, az épületek esztétikai értékei miatt, illetve abból a szempontból is, hogy ezen épületek nem csak az adott kor építéstechnológiáját tükrözik, hanem nyomon követhető az építés műszaki fejlődése is. A legkiválóbb építészek igényes munkáját, szakmai eredményeit, előremutató új műszaki megoldásait láthatjuk.

4. ábra. A zsámbéki templom romjai

Az egyházi épületek védelmekor, helyreállításakor fontos szempont a különböző vallásokra, felekezetekre vonatkozó jellegzetességek, szertartási szokások figyelembe vétele.

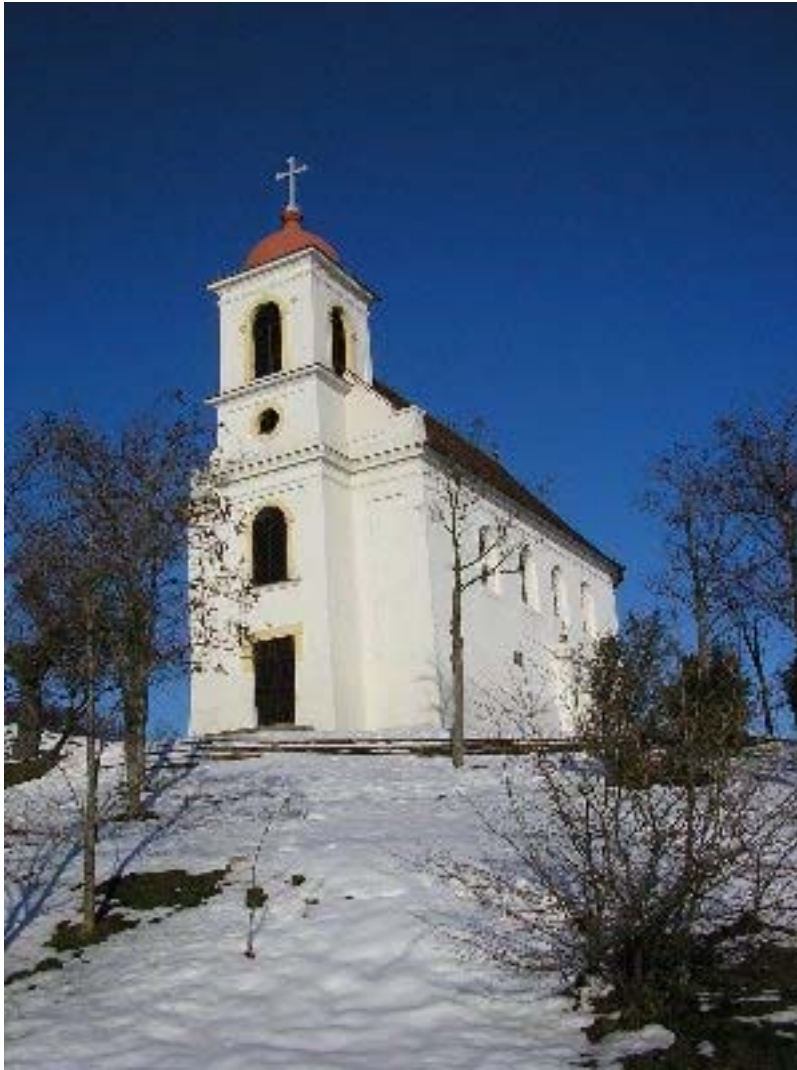

5. ábra. Az újjáépített pécsi dóm

A műemlékvédelem korszerű elvei szerint az egyes műemlék épületek védelme mellett a környezetük is védendő. A kulturális örökségvédelmi törvény kimondja, hogy "a műemléken kívül védelemben kell részesíteni annak építészeti és tájképi környezetét." "A védelemben, részesített területen nem szabad olyan változtatást eszközölni, amely a műemlék épségét, zavartalan érvényesülését, vagy a védetté nyilvánított környezet jellegzetes állapotát megváltoztatja."

6. ábra. A pécsi Mindszentek temploma és templomkert fala

7. ábra. A pécsi havihegyi Boldogasszony temploma és beépítetlen környezetének együttese

Különösen fontos a műemléki együttesek védelme. Olyan területek, ahol nagy számban fordulnak elő műemlék épületek, jellegzetes városképet formálnak. Ilyen műemléki jelentőségű terület pl. a budai várnegyed.

A műemlék-épületek jellegzetes csoportját alkotják a népi építészeti emlékek. Értékeik megőrzése részben építészeti szempontból fontos, de különös jelentőséggel bír a ma már eltűnőben levő falusi, népi kultúra, életmód megismerésében is. Betekintést nyújt a lakókörnyezetek kialakítására, a mezőgazdaság, állattartás, a kézművesség és a vidék ipari emlékekre.

A nép építészeti emlékek egyik sajátossága, hogy anyagaik többségében nem tartósak, gondoljunk csak a vályogból épített parasztházakra. Az ilyen épületek gyorsan tönkremennek. A másik jellegzetesség, hogy általában – ma úgy mondanánk, hogy házilagos kivitelezésben – kalákában épültek. Ebből az következik, védelmük érdekében az adott, sokszor egyedi technológiát is ismerni kell.

8. ábra. Jól karban tartott baranyai parasztház

9. ábra. A szomszédos, hasonló vályogépület 15 évi elhanyagoltság után

Mint már korábban is említettük, a műemlékvédelem egyik feladata az emlékek olyan módon való védelme, bemutatása, hogy ne "holt" hanem "élő" műemlékként kapjon megfelelő funkciót, ezáltal fenntartásuk is egyértelmű a tulajdonos számára.

A lakóházak esetében ez viszonylag könnyebben megoldható feladat: a külső jellegzetességek megtartása mellett megoldható a korunknak megfelelő komfortfokozat kialakítása. Problémát okoz azonban – különösen a kisebb, nehezen megközelíthető települések esetében – a még ma is tartó folyamatos elnéptelenedés. Különösen a fiatalok városba költözése jelenti a falvak elöregedését. E folyamatot nem csupán a gazdasági körülmények magyarázzák (munkalehetőségek, megfelelő közlekedés hiánya), hanem az a szemléletmód, mely nem értékeli a régi életformát és annak tárgyi emlékeit. A műemlékvédelem, a néprajzkutatók erőfeszítései ellenére is számos példát láthatunk az értékes vidéki épületek pusztulására.

10. ábra. Zsámbéki német tájház

11. ábra. A zsámbéki német tájház homlokzatának díszítése

Az utóbbi évtizedekben azonban kedvező folyamat is megindult: számos vidéki parasztházat, gazdaságot vásároltak meg és újítottak fel nyaralónak, többen választották a vidéki életformát. A falusi turizmus terjedése is elősegíti az ottani épületek fenntartását, gondozását.

Sajátos módja a népi építészeti emlékek megőrzésének a skanzenek kialakítása. Ilyen pl. a Szentendrén létesített skanzen, ahol Magyarország több tájegységének emlékeit tekinthetjük meg, vagy pl. a szennai, ahol főleg a somogyi építmények kaptak helyet. Ezek alkalmasak az emlékek megőrzésére, azonban inkább egy fajta múzeumnak tekinthetjük őket, ahol az emlékek, sőt a hajdani életformák, mesterségek, eszközök, berendezések is bemutatathatóak. A műemlékvédelem célja azonban elsősorban nem ez, hanem hogy az építészeti emlékeket a maguk eredeti helyén, eredeti környezetükben őrizze meg. Fontos szempont, hogy az eredeti utcakép, településszerkezet is megmaradjon, védve legyen.

Az ipari építészet emlékeinek megőrzése sajátos feladat, hiszen ezek nem csak a műemlékvédelem szempontjából fontosak, hanem egyben ipartörténeti jelentőséggel bírnak.

12. ábra. A pécsi Zsolnai gyár részlete

Sok esetben szükséges ezen épületek esetében a funkció váltása. Érdekes példája ennek a budapesti Gizella malom átépítése, ahol a külső forma megőrzése mellett igényes belső tereket, lakásokat alakítottak ki.

A MŰEMLÉKVÉDELEM JOGI SZABÁLYOZÁSA, IRÁNYÍTÁSA

A műemlékvédelem jelenleg érvényes törvényi szabályozását az országgyűlés által 2001-ben alkotott 2001 évi LXIV számú törvény tartalmazza.

A törvény a kulturális értékekről átfogó szemlélettel rendelkezik: felöleli a kulturális örökségek valamennyi területét. Foglalkozik a régészet, az épített környezet valamint a művészetek köréhez tartozó értékekkel. A törvény melléklete tartalmazza az országosan kiemelt, állami tulajdonban tartandó műemlékek jegyzékét is.

A kulturális örökség védelmének összehangolását és irányítását, ágazati szakmai felügyeletét az Oktatási és kulturális miniszter látja el. E feladatkörében irányítja a kulturális örökségvédelmi hatóságot, szakfelügyelői és más szakmai testületeket működtet.

A kormány 2001-ben létrehozta a kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos hatósági, örökségvédelmi felügyeleti, és az ezekhez kapcsolódó tudományos feladatok ellátására a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt. A Hivatal munkáját tanácsadó testületek, segítik. A Műemlékvédelmi Tervtanács a műemlékekkel kapcsolatos döntések meghozatalában segíti a hivatalt.

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal feladata a kulturális örökség elemei megőrzésének, fenntartható használatának elősegítése és támogatása.

A hatóság engedélye szükséges a következő, egyébként építési vagy más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenységeket:

- a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken végzendő, 30 cm mélységet meghaladó földmunkával járó, illetőleg a terület jellegét veszélyeztető, befolyásoló változtatás;
- régészeti lelőhelyen 30 cm mélységet meghaladó tereprendezési munkák;
- a védetté nyilvánított kulturális örökségi elem jellegét és megjelenését érintő munkák, tevékenységek;
- reklámok műemléken történő elhelyezése;
- a műemlék falfelületeinek vagy szerkezeteinek, továbbá alkotórészeinek és tartozékainak tudományos vagy műszaki célú kutatására, feltárására irányuló munkák;
- a műemlék funkciójának, használati módjának megváltoztatása;
- műemlékhez tartozó ingatlanterületen fa kivágása, telepítése, tereprendezés;
- műemlék egyes részeinek, illetve szerkezeti elemeinek elmozdítása, illetőleg szabadtéri múzeum keretében készülő rekonstrukcióba történő beépítése;
- a műemlékekkel és a védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos megóvási (konzerválási), restaurálási vagy átalakítási munkák;
- a műemlék jellegét és megjelenését befolyásoló fényforrás elhelyezése, illetve üzemeltetése.

Az engedélyhez kötött tevékenységek engedély nélküli vagy eltérő módon való elvégzését, illetve ha valaki a védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti, megrongálja vagy kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti, örökségvédelmi bírsággal kell sújtani. Ugyancsak bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

A hatóság az örökségvédelem szabályainak megsértése esetén elrendelheti a beavatkozást megelőző állapot helyreállítását, a jóváhagyott terveknek megfelelő állapot kialakítását. A műemlékekre vonatkozó károsító tevékenységet jogosult leállítani.

Tekintettel arra, hogy a törvény szerint a műemlékek karbantartásáról a tulajdonos köteles gondoskodni, a hivatal kötelezheti erre.

A védetté nyilvánítás

A kulturális örökség ingó illetve ingatlan elemeinek védetté nyilvánítása a Hivatalnál kezdeményezhető. Erre bárki javaslatot tehet. A védetté nyilvánításról a miniszter rendeletben dönt. A rendelet többek között tartalmazza a védetté nyilvánítás tényét, a védetté nyilvánított műemléki értékeket, a védelem célját, a védelem fajtáját (műemlék, védett műemléki terület).

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A védett értékekről a Hivatal központi hatósági nyilvántartást vezet. A nyilvántartás a kulturális örökség elemeinek azonosításához szükséges adatokat és tényeket tartalmazza. A régészeti, illetve a műemléki védelem tényének fennállását és jellegét az ingatlan-nyilvántartásban is fel kell tüntetni.

1. Tanulmányozza az alábbi rendeleteket, és készítse rövid vázlatot egy-egy ismertetett témáról!
 - 1997. évi LXXVIII. Törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,
 - 2001. évi törvény a kulturális örökség védelméről,
 - 10/2006. (V.9.) NKÖM rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról.
2. Keresse meg az interneten a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal honlapját, tekintse át szervezeti felépítését, feladatait. Tanulmányozza az ott található anyagokat:
 - Útmutató az épített és tárgyi örökségek megóvásához. Készítsen rövid összefoglalót a legjellegzetesebb meghibásodásokról!

3. Keressen további olyan internetes honlapokat, melyek a műemlékvédelemmel foglalkoznak!

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Mit ábrázol az alábbi kép? Milyen védettséget élvez?

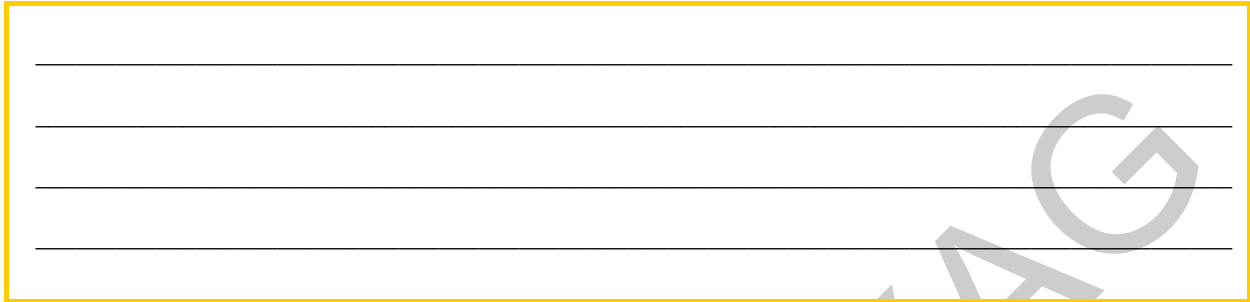

Megoldás:

2. feladat

Lakókörnyezetében keressen jellegzetes műemlék épületet vagy műemléki együttest. Készítsen fényképfelvételt, jellemezze a műemléket.

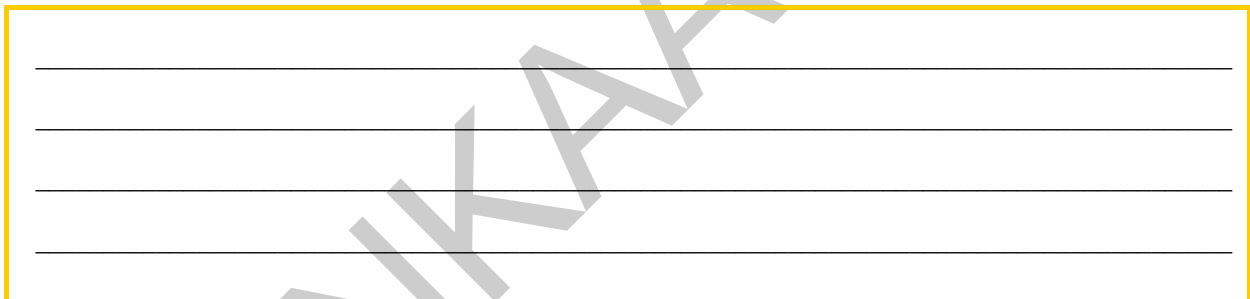
Megoldás:

3. feladat

A műemlékvédelem milyen tudományágakkal áll szoros kapcsolatban?

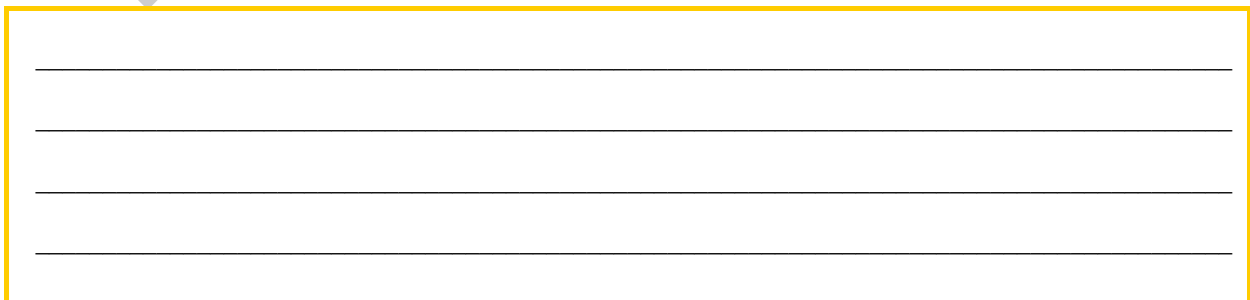
Megoldás:

4. feladat

Kinek a kötelezettsége a műemlékek fenntartása, gondozása? Milyen műemlékek lehetnek kizárólagosan állami tulajdonban?

Megoldás:

5. feladat

Sorolja fel a műemlékvédelem legfontosabb feladatait!

Megoldás:

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A Világörökség Bizottság 1987-ben vette fel a Világörökségi Listára Hollókőt, a Nógrád megyei települést. A kép a falu középpontjában álló templomot ábrázolja.

2. feladat

A kiválasztott műemlék ill. műemléki együttes leírásának szempontjai:

- A műemlék kora,
- Építészettörténeti, történeti jelentősége,
- Műemléki védettsége.

3. feladat

A műemlékvédelem szoros kapcsolatban áll a régészettel, építészet- és építéstörténettel, az építési technológiákkal és építőanyagokkal foglalkozó szakágakkal, a művészettörténettel, a történelem és társadalomtudományokkal, néprajzzal. A műemlékek kutatása felújítása, konzerválása során e szakterületek művelőinek együttműködésére van szükség.

4. feladat

A műemlékek gondozása, fenntartása a tulajdonos vagy vagyonkezelő feladata. Abban az esetben, ha kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti a birtokában levő műemléket, örökségvédelmi bírsággal kell sújtani.

A kulturális örökségvédelmi törvény mellékletében szereplő kiemelt jelentőségű műemlékek kizárólagosan állami tulajdonban lehetnek.

5. feladat

A műemlékvédelem legfontosabb feladatai:

- a műemléki értékek felkutatása, tudományos kutatása, értékelése és számba vétele, dokumentálása, nyilvántartása, védetté nyilvánítása és a védendő műemléki területek meghatározása,
- a műemlékek és környezetük fenntartása, helyreállítása, védelme, valamint eszmei értékükkel összhangban álló hasznosításuk biztosítása,
- a műemléki szempontból védett területek fenntartását, fejlesztését és az értékvédelmét szolgáló kezelése összhangjának megteremtése,
- tudományos alapkutatások és kutatások, oktatás, ismeretterjesztés.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Ágostházi László: Műemlékvédelem, Műszaki Könyvkiadó 2003

Mezős Tamás: Műemlékvédelem, [www. bme.eptort.hu](http://www.bme.eptort.hu)

Kovács Ferencné: Világörökség ifjú kezekben tanári segédkönyv 2007 www.portaspeciosa.hu

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal honlapja www.koh.hu

1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,

2001. évi törvény a kulturális örökség védelméről,

10/2006. (V.9.) NKÖM rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról.

AJÁNLOTT IRODALOM

Egyezmény a világ kulturális és természeti örökségének védelméről (Párizs, 1972)

A történeti városok védelmének nemzetközi kartája (Washington, 1987)

A műemlékek konzerválására és restaurálására vonatkozó nemzetközi karta (Velence, 1964)

A(z) 0459–06 modul 015–es szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 215 01 0000 00 00	Műemlékfenntartó technikus
33 582 01 1000 00 00	Ács, állványozó
33 582 01 0100 21 01	Állványozó
33 582 02 0000 00 00	Belsőépítési szerkezet- és burkolatszerelő
33 582 02 0100 31 01	Árnyékolástechnikai szerelő
33 582 02 0100 21 01	Szárazépítő
33 582 03 1000 00 00	Burkoló
33 582 03 0100 31 01	Hidegburkoló
33 582 03 0100 31 02	Melegburkoló
33 582 03 0100 31 03	Parkettás
31 582 02 0000 00 00	Csővezetéképítő
31 582 03 0000 00 00	Építményszerkezet-szerelő
31 582 04 0000 00 00	Építményszigetelő
31 582 04 0100 31 01	Hő- és hangszigetelő
31 582 04 0100 31 02	Vízszigetelő
31 582 05 0000 00 00	Építményszaluzat-szerelő
31 582 05 0100 21 01	Zsaluzóács
31 582 06 0010 31 01	Könnyűgépkezelő
31 582 06 0010 31 02	Nehézgépkezelő
31 582 06 0100 31 01	Emelőgépkezelő
31 582 06 0100 31 02	Energiaátalakító-berendezés kezelője
31 582 06 0100 31 03	Építési anyag-előkészítő gép kezelője
31 582 06 0100 31 04	Földmunkagép-kezelő
31 582 06 0100 31 06	Útépítőgép-kezelő
31 582 07 1000 00 00	Épület- és építménybádogos
33 582 04 1000 00 00	Festő, mázoló és tapétázó
33 582 04 0100 21 01	Mázoló, lakkozó
33 582 04 0100 31 01	Szobafestő
33 582 04 0100 31 02	Tapétázó
31 582 13 0000 00 00	Kályhás
31 582 13 0100 31 01	Cserépkályha-készítő
31 582 13 0100 31 02	Kandallóépítő
31 582 14 0000 00 00	Kőfaragó, műköves és épületszobrász
31 582 14 0100 31 01	Kőfaragó, épületszobrász
31 582 14 0100 31 02	Műkőkészítő
31 582 14 0100 31 03	Sírkőkészítő
31 582 15 1000 00 00	Kőműves
31 582 15 0100 21 01	Beton- és vasbetonkészítő
31 582 15 0100 21 03	Épületfalazó kőműves
54 582 03 0000 00 00	Magasépítő technikus
54 582 04 0000 00 00	Mélyépítő technikus
31 582 17 0000 00 00	Tetőfedő
31 582 17 0100 31 01	Nádtetőkészítő
31 582 19 0000 00 00	Üveges és képkeretező
54 582 05 0000 00 00	Vízépítő technikus

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

18 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.
Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató